

سخن سردیر

مطالعات فقه پزشکی، از یک سو مطالعاتی میان رشته‌ای هستند که برای دست‌یابی به نتایجی واقعی و مفید، نیازمند بهره‌گیری از دانش‌های مختلفی همچون فقه، حقوق، اخلاق و پزشکی‌اند. این مطالعات از دیگر سو، مطالعاتی تطبیقی هستند، چرا که عنوان فقه ناظر به دانشی است که گستره آن دست کم دربرگیرنده چهار دستگاه فقهی در میان اهل سنت (فقه حنفی، فقه حنبلی، فقه مالکی، فقه شافعی) و یک دستگاه فقهی در میان شیعیان (فقه امامیه) است.

بررسی‌های تطبیقی در مسائل فقهی گرچه در مقطعی از تاریخ فقه اسلامی به واسطه ضرورت‌های اجتماعی از سوی فقیهان شیعی بسیار جدی گرفته شد و آثار ارزشمندی مانند کتاب «الخلاف»، «منتهی المطلب فی تحقیق المذهب» و «جامع الخلاف و الوفاق بین الامامیه و بین ائمه الحجاز و العراق» از سوی چهره‌های شاخص و فقهای نامدار شیعی همچون شیخ طوسی (متوفای ۴۶۰ هـ)، علامه حلی (متوفای ۷۲۶ هـ) و علی مؤمن قمی سبزواری (متوفای قرن ۷ هـ) به رشته تحریر درآمد؛ اما این گونه مطالعات در میان اهل سنت کمتر مورد توجه قرار گرفته شده است. بررسی در متون فقه تطبیقی که توسط فقیهان مسلمان سنی نگاشته شده، نشان می‌دهد که در این آثار معمولاً به مطالعه تطبیقی مسائل فقهی از نظر فقهای مذاهب چهارگانه اهل سنت بسنده شده، به آرای فقهای شیعه توجهی نشده است. برخی از این آثار عبارتند از: «اختلاف العلماء، الأوسط فی السنن والاجماع والاختلاف»، «اختلاف الفقهاء»، «التجريد»، «تأسيس النظر»، «الخلافيات»، «الوسائل فی فروع المسائل»، «مختصر الکفايه»، «حلیة العلماء فی اختلاف الفقهاء»، «منظومه»، «الطریقة الرضویه»، «مختلف الروایه»، «الاشراف علی مذاهب الأشراف»، «تقویم النظر» نوشته ابن المنذر النیسابوری (متوفای ۳۱۸ هـ)، طحاوی (متوفای ۳۲۱ هـ)، قدوری حنفی (متوفای ۴۲۸ هـ)، دبوسی حنفی (متوفای ۴۳۰ هـ)، بیهقی شافعی (متوفای ۴۵۸ هـ)، ابن جماعه شافعی (متوفای ۴۸۰ هـ)، عبدری شافعی (متوفای ۴۹۳ هـ)، شاشی شافعی (متوفای ۵۰۷ هـ)، نسفی حنفی (متوفای ۵۳۷ هـ)، رضی

الدین سرخسی (متوفای ۵۴۴هـ)، سمرقندی حنفی (متوفای ۵۵۲هـ)، ابن هیبره حنبلی (متوفای ۵۵۵هـ)، دهان شافعی (متوفای ۵۸۹هـ).

متأسفانه این روند هم اکنون نیز کم و بیش ادامه دارد. مراکز تحقیقاتی و اجرایی وابسته به مجامع فقه اسلامی، به هنگام اظهار نظر درباره مسائل فقهی، تنها به مبانی فقهی مذاهب اهل سنت بسنده کرده، به مبانی و منابع فقه امامیه به عنوان کهن ترین و ریشه‌دارترین مکتب فقهی که آموزه‌های خود را وام دار سنت پیامبر گرامی اسلام و امامان معصوم علیهم السلام است، توجهی نمی‌کنند.

این نگرش در بررسی مسائل نوظهور فقه پزشکی نیز خودنمایی می‌کند. در سال‌های اخیر و با پیدا شدن مسائل پزشکی جدید که پاسخگویی فقهی به آن‌ها را می‌طلبد، مذاهب اسلامی بدون داشتن همگرایی کوشیده‌اند، هریک به تنهایی و بر اساس مبانی مذاهب خود، حکم فقهی صادر کنند؛ حال آن که واقعیت غیرقابل انکار همزیستی پیروان مذاهب اسلامی در بیشتر کشورهای مسلمان نشین ما را وادار می‌کند تا در صدد یافتن پاسخ‌های مشترک باشیم. باور به کارآمدی و نتیجه بخشی مطالعات تطبیقی و تلاش برای انجام آن، نشان می‌دهد که مذاهب اسلامی در بسیاری از موارد، مبانی مشترکی در پاسخ به مسائل نوظهور پزشکی داشته، در صدور حکم شرعی نیز بسیار نزدیک به هم هستند.

گروه فقه پزشکی مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، با باور به ارزش مطالعات تطبیقی و نقش آن در همگرایی بیشتر جامعه اسلامی، بار دیگر آمادگی خود را برای انتشار این دست تحقیقات اعلام کرده، از تمامی فقه پژوهان مسلمان دعوت می‌کند تا با چنین رویکردی به بررسی مسائل نو ظهور پزشکی بپردازند.

سخن سردبیر